



**THE FORMATION AND DEVELOPMENT STAGES OF THE HISTORY
MUSEUM OF PAXTACHI DISTRICT OF SAMARKAND REGION**

Khujamurodova Ozoda Mukhtarovna

Head of the Paxtachi District History Museum under the
Samarkand State Museum-Reserve

Abstract

This article scientifically examines the establishment, organizational formation, and stages of development of the History Museum of Paxtachi District in Samarkand Region. The study analyzes the museum's origins as a school-based local history circle, the construction of its dedicated building, the formation of its exposition, enrichment through archaeological finds, restoration during the years of independence, and the reconstruction process. It is shown that artifacts from Dabusqala, Zirabulak, Qutirbulak and other sites form the core of the museum's collection, and the institution's place within the system of the Samarkand State Museum-Reserve is highlighted. The results confirm the museum's cultural and educational significance in preserving and promoting local historical heritage.

Keywords

Paxtachi district, history museum, Dabusqala, archaeology, exposition, local studies, cultural heritage, Samarkand region.

**SAMARQAND VILOYATI PAXTACHI TUMANI TARIXI MUZEYINING
SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI**

Xo'jamurodova Ozoda Muxtarovna

**Samarqand davlat muzey-qo'riqxonasi tasarrufidagi Paxtachi tuman tarixiy
muzeyi rahbari**

Annotatsiya: Maqolada Samarqand viloyati Paxtachi tumani tarixi muzeyining vujudga kelishi, tashkiliy shakllanishi va rivojlanish bosqichlari ilmiy-tahliliy nuqtai nazardan yoritilgan. Muzeyning dastlabki o'lkashunoslik to'garagi sifatida paydo





**JOURNAL OF
SCIENCE AND INNOVATIVE RESEARCH STUDIES
VOLUME-1, ISSUE-8, 2026**

bo'lishi, maxsus binoning qurilishi, ekspozitsiyaning shakllanishi, arxeologik topilmalar bilan boyitilishi, mustaqillik yillarida qayta tiklanishi va rekonstruksiya jarayonlari tarixiy-manbashunoslik asosida chuqur tahlil qilingan. Tuman hududidagi Dabusqal'a, Zirabuloq, Qo'tirbuloq va boshqa yodgorliklardan olingan ashyolar muzey fondining asosini tashkil etishi, uning "Samarqand" davlat muzey-qo'riqxonasi tizimidagi o'rni ochib berilgan. Tadqiqot natijalari mahalliy tarixiy merosni saqlash va targ'ib etishda muzeyning madaniy-ma'rifiy ahamiyatini tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: Paxtachi tumani, tarix muzeyi, Dabusqal'a, arxeologiya, ekspozitsiya, o'lkashunoslik, madaniy meros, Samarqand viloyati.

Samarqand viloyati Paxtachi tumani tarixi muzeyi O'zbekiston Respublikasi madaniy meros tizimining muhim tarkibiy qismi bo'lib, mahalliy tarixiy-madaniy jarayonlarni hujjatlashtirish, saqlash va ommalashtirishda alohida o'rin tutadi. Ushbu muassasa Zarafshon vohasining g'arbiy qismida, Buyuk Ipak yo'li bo'ylab joylashgan qadimiy Dabusqal'a (Dabusiya) yodgorligi atrofida shakllangan boy tarixiy merosni o'zida mujassam etgan. Muzeyning shakllanishi va rivojlanishi XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab, sovet davri o'lkashunoslik harakati, mustaqillik yillaridagi milliy merosni tiklash siyosati va XXI asr boshidagi rekonstruksiya jarayonlari bilan uzviy bog'liqdir. Ushbu jarayonlar nafaqat tuman miqyosidagi madaniy hayotning o'zgarishini, balki O'zbekiston muzeyshunosligi rivojida umumiy tendensiyalarni ham aks ettiradi. Paxtachi tumani tarixi muzeyining ildizlari 1970-yilda 22-maktab huzurida tashkil etilgan tarix o'lkashunoslik muzeyiga borib taqaladi. O'sha davrda maktab o'quvchilari va o'qituvchilari tomonidan to'plangan mahalliy ashyolar, tarixiy hujjatlar va etnografik materiallar dastlabki fondni tashkil etgan. Bu bosqich O'zbekistonda o'lkashunoslik harakatining keng tarqalishi, mahalliy tarixni o'rganishga e'tibor kuchayishi bilan bog'liq edi. 1980-yillarning o'rtalariga kelib, tuman jamoatchiligi, xususan, mahalliy ziyoli Sobir Eshniyozovning tashabbusi bilan muzey uchun maxsus bino qurish masalasi ko'tarildi. 1985-yilda qurilish ishlari yakunlanib,





**JOURNAL OF
SCIENCE AND INNOVATIVE RESEARCH STUDIES
VOLUME-1, ISSUE-8, 2026**

1988-yil bahorida muzey yangi binoda faoliyatini boshladi. Bino maydoni 565 kvadrat metrni tashkil etib, katta foye va olti ta ekspozitsiya xonasidan iborat edi. Rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, ba'zi manbalarda muzeyning tashkil topgan yili 1989-yil deb ko'rsatilgan bo'lsa-da, asosiy manbalar uning 1970-yildan boshlab maktab bazasida, 1988-yildan esa mustaqil muassasa sifatida ishlaganligini tasdiqlaydi. Muzey "Samarqand" davlat muzey-qo'riqxonasi tizimiga kiritilib, tarixiy-madaniy-badiiy yo'nalishda faoliyat yuritishga mo'ljallangan.

Muzey ekspozitsiyasining asosiy g'oyasi Paxtachi tumani hududining qadimgi davrdan to mustaqillik yillarigacha bo'lgan tarixiy taraqqiyotini aks ettirish, Sug'd madaniyati, Ipak yo'li savdo aloqalari va mahalliy aholining ma'naviy merosini yoritishdan iborat. Ekspozitsiya xronologik va tematik tartibda tuzilgan bo'lib, o'lkaning ibtidoiy madaniyati, qadimgi davlatlar tarkibidagi o'rni, o'rta asrlar tarixi, Amir Temur va temuriylar davri, Shayboniylar, Ashtarxoniylar va Buxoro amirligi davri, tuman tashkil etilishi, tabiati hamda mustaqillik ekspozitsiyasini o'z ichiga oladi. Fondagi eksponatlar soni turli manbalarda 725 dan 785 tagacha ko'rsatilgan bo'lib, Dabusqal'adan topilgan ashyolar 2000 dan ortiq donani tashkil etadi. Zirabuloq va Qo'tirbuloq makonlaridan olingan paleolit davri tosh qurollari, hayvon suyaklari vohaning 100 ming yildan ortiq tarixga ega ekanligini isbotlaydi. Dabusqal'a yodgorligidan topilgan sopol idishlar, kumush va mis tangalar, shisha buyumlar, uy-ro'zg'or ashyolari miloddan avvalgi V–IV asrlardan o'rta asrlargacha bo'lgan davrni qamrab oladi. Mustaqillik yillarida muzey rivojida muhim burilish yuz berdi. Yaponiyalik arxeolog Uno Takao rahbarligidagi O'zbekiston-Yaponiya qo'shma ekspeditsiyasi (2007–2012-yillar) Dabusqal'ada olib borilgan qazishmalar natijasida topilgan ashyolar muzey fondini sezilarli darajada boyitdi. Shaharning ark, shahriston va rabad qismlaridan olingan materiallar uning miloddan avvalgi VI asrdan XIII asrgacha bo'lgan urbanizatsiya jarayonlarini, mudofaa tizimini va hunarmandchilik rivojini ochib berdi. 2021-yilda muzey qayta rekonstruksiya qilindi. 26-may kuni





**JOURNAL OF
SCIENCE AND INNOVATIVE RESEARCH STUDIES
VOLUME-1, ISSUE-8, 2026**

ochilish marosimida “Samarqand” davlat muzey-qo‘riqxonasi rahbariyati ishtirok etib, olti ta ekspozitsiya zali yangilandi. Yangi ekspozitsiyada paleolit davridan ilk o‘rta asrlargacha bo‘lgan topilmalar, mustaqillik yillaridagi yutuqlar, hunarmandchilik, qishloq xo‘jaligi va ziyolilar merosi keng yoritildi. Hozirgi kunda muzey Ziyovuddin shaharchasida joylashgan, 7 nafar xodim bilan ishlaydi va har kuni 9.00 dan 17.00 gacha faoliyat yuritadi.

Muzeyning rivojlanish bosqichlari tahlili shuni ko‘rsatadiki, u dastlab mahalliy o‘lkashunoslik tashabbusi sifatida paydo bo‘lib, keyinchalik davlat muzey tizimiga qo‘shilgan, arxeologik tadqiqotlar bilan boyitilgan va zamonaviy rekonstruksiya orqali yangi sifat darajasiga ko‘tarilgan. Uning faoliyati nafaqat tuman aholisini tarixiy xotira bilan tanishtirish, balki yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, madaniy turizmni rivojlantirishda muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda. Dabusqal’a, Imom Bahri ota maqbarasi va boshqa yodgorliklar bilan bog‘liq ekspozitsiyalar Ipak yo‘li madaniy merosini o‘rganishda xalqaro ahamiyatga ega. Kelgusida muzey fondini raqamlashtirish, interaktiv ekspozitsiyalarni kengaytirish va xalqaro ilmiy hamkorlikni chuqurlashtirish uning rivojlanishining navbatdagi bosqichlarini belgilaydi.

Shu tariqa, Paxtachi tumani tarixi muzeyi mahalliy tarixiy merosning jonli xazinası sifatida shakllanib, rivojlanib kelmoqda. Uning tarixi tuman jamoatchiligining fidoyiligi, davlat madaniy siyosati va arxeologik fan yutuqlarining uyg‘unlashuvi natijasidir. Bu muassasa O‘zbekiston madaniy-ma’rifiy hayotida o‘ziga xos o‘rin egallab, kelajak avlodlarga ajdodlar merosini yetkazishda davom etadi.

Foydalanilgan adabiyotlari ro‘yxati

1. Paxtachi tumani. Vikipediya, erkin ensiklopediya.
https://uz.wikipedia.org/wiki/Paxtachi_tumani
2. Foydalanuvchi: Jamshid Avazovich Djurakulov/qumloq. Paxtachi tuman tarixi muzeyi. Vikipediya.





**JOURNAL OF
SCIENCE AND INNOVATIVE RESEARCH STUDIES
VOLUME-1, ISSUE-8, 2026**

https://uz.wikipedia.org/wiki/Foydalanuvchi:Jamshid_Avazovich_Djurakulov/qu
[mloq](#)

3. ПАХТАЧИ ТУМАН ТАРИХИ МУЗЕЙИ. Самарқанд вилояти ҳокимлиги расмий сайти.

https://samarkand.uz/uz/about_region/monuments_museums/paxtachi-tuman-tarixi-muzeyi

4. Tuman tarixi. Paxtachi.uz arxiv materiallari.

5. Maxammadiyev G'ayrat. Dabusiya shahri arxeologiyasi. Avtoreferat. O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Arxeologiya instituti, 2024.

6. Paxtachi tumani tarixi muzeyi qayta rekonstruksiya dan chiqdi. Paxtachi tumani rasmiy YouTube kanali materiallari, 2021.

7. Axborot yetkazish va fikrlar maydonida 90-yillik tarixga ega nashr. Xalq so'zi gazetasi, 2025.

8. Dabusqal'a va Ziyovuddin viloyatimizdagi mo'tabar maskanlardan hisoblanadi. Paxtachi tuman hokimligi rasmiy sayti materiallari.

